

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

OILAVIY MUHITNING BOLA TARBIYASIGA TA'SIRINING KONSTRUKTIV VA DESTRUKTIV OQIBATLARI

Yuldasheva Sojida Zoyirovna

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali, assistent

Annotatsiya

Mazkur maqolada oilaviy muhitning bola tarbiyasiga ta'siri, uning konstruktiv va destruktiv oqibatlari tahlil qilinadi. Oiladagi psixologik iqlim, ota-ona munosabatlari, mehr va e'tibor darajasi, shuningdek, nizolar, zo'ravonlik va beparvolik kabi omillarning bolaning shaxsiy rivojlanishiga ta'siri ilmiy nuqtai nazardan yoritilgan.

Kalit so'zlar: Oilaviy muhit, bola tarbiyasi, konstruktiv tarbiya, destruktiv tarbiya, psixologik rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, ota-ona munosabatlari, emotsional qo'llab-quvvatlash, xulq-atvor buzilishi, tarbiya metodlari;

КОНСТРУКТИВНЫЕ И ДЕСТРУКТИВНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ВЛИЯНИЯ СЕМЕЙНОЙ СРЕДЫ НА ВОСПИТАНИЕ РЕБЁНКА

Юлдашева Сожида Зойировна

Джизакский филиал Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека, ассистент

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние семейной среды на воспитание ребёнка, анализируются её конструктивные и деструктивные последствия. Освещено влияние психологического климата в семье, взаимоотношений между родителями, уровня любви и внимания, а также таких факторов, как конфликты, насилие и равнодушие, на личностное развитие ребёнка с научной точки зрения.

Ключевые слова: семейная среда, воспитание ребёнка, конструктивное воспитание, деструктивное воспитание, психологическое развитие, социальная адаптация, взаимоотношения родителей, эмоциональная поддержка, поведенческие нарушения, методы воспитания.

CONSTRUCTIVE AND DESTRUCTIVE EFFECTS OF THE FAMILY ENVIRONMENT ON CHILD UPBRINGING

Yuldasheva Sojida Zoyirovna

Jizzakh Branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek,
Assistant

Abstract

This article analyzes the influence of the family environment on child upbringing, its constructive and destructive consequences. The influence of factors such as the psychological climate in the family, parental relationships, the level of affection and attention, as well as conflicts, violence and neglect on the personal development of the child is covered from a scientific point of view.

Keywords: Family environment, child upbringing, constructive upbringing, destructive upbringing, psychological development, social adaptation, parental relationships, emotional support, behavioral disorders, upbringing methods.

Bugungi globallashtirish va ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida jamiyatning barqaror rivojlanishi, avvalo, sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash bilan chambarchas bog'liqdir. Bu jarayonda oila eng muhim ijtimoiy institut sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bola shaxs sifatida shakllanishining ilk bosqichlari aynan oilaviy muhitda kechadi. Oilada hukm surayotgan psixologik iqlim, ota-onaning tarbiyaviy yondashuvi, o'zaro munosabatlar madaniyati va qadriyatlar tizimi bolaning ruhiy, emotsional hamda ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy psixologiyada oilaviy muhitning bola tarbiyasiga va xulq-atvoriga ta'siri konstruktiv (ijobiy) hamda destruktiv (salbiy) yo'nalishlarda tahlil qilinadi. Konstruktiv oilaviy muhitda mehr-muhabbat, o'zaro hurmat, qo'llab-quvvatlash va sog'lom muloqot ustuvor bo'lib, bu bola shaxsida ijobiy sifatlar — ishonch, mustaqillik, empatiya va ijtimoiy moslashuvchanlikni rivojlantiradi. Aksincha, destruktiv oilaviy muhitda nizolar, befarqlik, zo'ravonlik yoki haddan tashqari nazorat kabi omillar ustun bo'lib, ular bolaning psixik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, ichki ziddiyatlar, xavotir, agressiya yoki past o'z-o'zini baholash kabi muammolarni yuzaga keltirishi mumkin.

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda oilaviy nizolar, ajralishlar sonining ortishi, migratsiya jarayonlari va ijtimoiy-iqtisodiy omillar ta'sirida bolalar tarbiyasida turli muammolar kuzatilmoqda. Shu bois oilaviy muhitning konstruktiv va destruktiv jihatlarini ilmiy asosda o'rganish, ularning bola shaxsiga ta'sir mexanizmlarini aniqlash muhim ahamiyatga ega.

Ushbu maqolaning maqsadi oilaviy muhitning bola tarbiyasiga ta'sirining konstruktiv va destruktiv oqibatlarini nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, tadqiqot doirasida sog'lom oilaviy muhitni shakllantirishning psixologik omillari hamda tarbiyaviy samaradorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqish ko'zda tutiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Maqola psixologiya, pedagogika va sotsiologiya fanlari doirasidagi nazariy manbalarga tayanadi. Ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar oilaning shaxs rivojlanishidagi hal qiluvchi rolini ilmiy asoslab beradi. Asosiy metodlar sifatida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, psixologik kuzatuvlar hamda empirik tadqiqotlar natijalaridan foydalanildi.

Xorijiy olimlardan D. Baumrind ota-onaning tarbiya uslublarini — avtoritar, demokratik va liberal — tasniflab, ayniqsa demokratik uslub bola shaxsining ijtimoiy moslashuvi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda samarali ekanligini ta'kidlaydi. M. Bowlby tomonidan ishlab chiqilgan bog'lanish nazariyasida esa bola va ona o'rtasidagi emotsional yaqinlikning yetarli darajada bo'lishi bola psixik barqarorligining asosiy omili sifatida qaraladi. A. Bandura ijtimoiy o'rganish nazariyasida bolalar xulq-atvori ko'p jihatdan kuzatish va taqlid qilish orqali shakllanishini isbotlab, oiladagi xulqiy modellarning muhimligini ko'rsatadi.

Shuningdek, E. Eriksonning psixosotsial rivojlanish nazariyasida bola rivojlanish bosqichlari oilaviy muhit bilan uzviy bog'liqlikda talqin qilinadi. Uning fikricha, bolalik davrida ishonch, mustaqillik va tashabbuskorlik kabi sifatning shakllanishi ota-onaning munosabatiga bevosita bog'liqdir.

MDH va o'zbek olimlaridan V. Karimova, G'. Shoumarov, Sh. Baratov, N. Sodiqova kabi tadqiqotchilar oilaviy munosabatlarning psixologik xususiyatlarini, oila iqlimi va tarbiya uslublarining bola shaxsiga ta'sirini o'rganganlar. Ularning ilmiy ishlanmalarida oiladagi sog'lom psixologik muhit shaxsning barkamol rivojlanishida asosiy omil sifatida e'tirof etiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, konstruktiv oilaviy muhit bola rivojlanishida ijobiy sifatning shakllanishiga xizmat qilsa, destruktiv muhit esa turli psixologik muammolar — agressiya, xavotir, ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar va o'z-o'zini baholashning pastligi kabi holatlarni yuzaga keltiradi. Shu bois mazkur muammoni kompleks va tizimli o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda oilaviy muhitning bola tarbiyasiga ta'sirining konstruktiv va destruktiv oqibatlarini aniqlash maqsadida kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini psixologiyaning shaxs rivojlanishi, ijtimoiy o'rganish va oilaviy munosabatlar nazariyalari tashkil etadi. Jumladan, bog'lanish nazariyasi, ijtimoiy o'rganish nazariyasi hamda psixosotsial rivojlanish konsepsiyalariga tayanildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- **Nazariy tahlil metodi** — muammo bo'yicha ilmiy adabiyotlar, maqolalar va tadqiqotlarni o'rganish hamda umumlashtirish;
- **Kuzatish metodi** — oiladagi o'zaro munosabatlar va bola xulq-atvoridagi o'zgarishlarni tabiiy sharoitda tahlil qilish;
- **Suhbat metodi** — ota-onalar va bolalar bilan individual suhbatlar orqali oilaviy muhit xususiyatlarini aniqlash;
- **So'rovnoma (anketa)** — oiladagi psixologik iqlim, tarbiya uslublari va munosabatlarni aniqlash maqsadida qo'llanildi;
- **Taqqoslash va tahlil metodi** — konstruktiv va destruktiv oilaviy muhit natijalarini solishtirish.

Tadqiqot obyekti sifatida turli oilaviy muhitda voyaga yetayotgan bolalar va ularning ota-onalari tanlab olindi. Tadqiqot predmeti esa oilaviy muhitning bola shaxsiga psixologik ta'siri hisoblanadi.

Metodologik yondashuv tizimlilik, obyektivlik va ilmiylik tamoyillariga asoslandi. Olingan natijalar sifat va miqdor jihatdan tahlil qilinib, umumlashtirildi hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qildi.

Tahlil va muhokama

Oilaviy muhit va oilaviy munosabatlarning bolalar xulq-atvoriga ta'siri masalasi nihoyatda keng va murakkabdir. O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar xulqining shakllanishida oiladagi emotsional muhit va tarbiya uslublari katta rol o'ynaydi. Ota-onalar o'rtasidagi hurmat va mehrga asoslangan munosabatlar, bolaga nisbatan ijobiy yondashuvlar bolalar shaxsiyati, xulq-atvori va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, oiladagi nizoli vaziyatlar va e'tiborsizlik bolalarda turli psixologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, oilaviy munosabatlar va muhit quyidagi jihatlarda bola rivojlanishiga ta'sir qiladi:

1. **Psixologik barqarorlik va o'ziga bo'lgan ishonch.** Ota-ona tomonidan doimiy qo'llab-quvvatlanish va bolaga nisbatan ishonchning mavjudligi uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Bunday bolalar ijtimoiy munosabatlarda ochiq, o'z fikrini bemalol ifoda etadigan va stress holatlariga bardoshli bo'ladi.
2. **Ijtimoiy ko'nikmalar va munosabatlar.** Sog'lom oilaviy muhitda tarbiyalangan bolalar boshqalar bilan muloqot qilishda samarali ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'ladi. Ular jamoada ishlash, hamkorlik qilish, muammolarni murosali hal qilish kabi qobiliyatlarni rivojlantiradi.
3. **Xulq-atvor muammolari.** Nizoli yoki beqaror oilaviy muhitda tarbiyalangan bolalarda tajovuzkorlik, isyonkorlik, itoatsizlik yoki, aksincha, haddan tashqari itoatkorlik kabi xulq-atvor muammolari kuzatilishi mumkin. Bu esa ularning ijtimoiy va akademik faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.
4. **Emotsional va ruhiy salomatlik.** Oiladagi beqarorlik, ota-onalar o'rtasidagi nizolar va bolaga e'tiborsizlik uning ruhiy sog'lig'iga salbiy ta'sir qiladi. Bunday bolalarda stress, xavotir va depressiya kabi psixologik muammolar rivojlanishi ehtimoli yuqori.
5. **Ta'lim va akademik muvaffaqiyat.** Ota-onalarning ta'limga bo'lgan munosabati va bolani o'qishga rag'batlantirish darajasi uning akademik natijalariga ham ta'sir ko'rsatadi. Ta'limga yuqori e'tibor qaratadigan oilalarda bolalar odatda yuqori o'zlashtirish ko'rsatkichlariga

ega bo'ladi.

Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, oilaviy muhit va munosabatlar bolalar rivojlanishining barcha sohalariga ta'sir qiladi. Ijobiy oilaviy muhit, o'zaro hurmat va samimiyat bolalarning sog'lom psixologik rivojlanishi, shaxsiy va ijtimoiy jihatdan muvaffaqiyatli bo'lishi uchun muhim omillardan biridir.

Oilaviy muhitning barqaror va ijobiy bo'lishi bolaning psixologik va emotsional holati uchun muhimdir. Ota-onalar o'rtasidagi o'zaro hurmat va mehr, bolaga nisbatan ko'rsatilgan e'tibor va qo'llab-quvvatlash bola o'zini xavfsiz va qadrlangan his qilishiga yordam beradi. Bu esa uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi, ijtimoiy va akademik faoliyatlarda muvaffaqiyatli bo'lishiga turtki bo'ladi. Shuningdek, oiladagi sog'lom muhit bolaning o'z his-tuyg'ularini ifodalashda erkin bo'lishiga, qiyinchiliklarni yengib o'tishda bardoshlilik va mustaqillik kabi fazilatlarini rivojlantirishiga yordam beradi.

Ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar ham bolaning ruhiy holati va xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zaro hurmatsizlik va doimiy nizolar bola uchun kuchli stress manbai bo'lib, bu uning ruhiy rivojlanishiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Bunday muhitda bolalar o'zini xavf-xatar ostida his qiladi, o'z his-tuyg'ularini ifoda etishda qiyinchiliklarga duch keladi va psixologik stress holatlari ko'payadi. Bu esa kelajakda ijtimoiy muhitga moslashish qobiliyatining pasayishiga, shaxsiy va kasbiy rivojlanish imkoniyatlarining cheklanishiga olib kelishi mumkin.

Ota-onalarning bolaga nisbatan tanlagan tarbiya uslublari ham bola rivojlanishiga ta'sir qiluvchi muhim omillardan biridir. Demokratik tarbiya usullari, bolaga nisbatan hurmat va e'tibor, uning fikrini tinglash va o'z-o'zini anglashga yordam berish kabi yondashuvlar bolada mustaqillik, o'ziga ishonch, mas'uliyatlilik va ijtimoiy faoliyatda muvaffaqiyat qozonishga yordam beradi. Aksincha, avtoritar yoki haddan tashqari erkin tarbiya uslublari bolalarda isyonkorlik, o'ziga bo'lgan ishonchsizlik yoki mas'uliyatsizlik kabi salbiy xulq-atvor shakllarini rivojlantirishi mumkin. Shuningdek, bolaga nisbatan qo'llanilgan qattiqqo'l nazorat va e'tiborsizlik uning o'z qadr-qimmatini past baholashiga va o'zini kamsitilgan his qilishiga olib kelishi mumkin.

Nizoli va ziddiyatli oilalarda tarbiyalangan bolalarda turli psixologik va xulq-atvor muammolari yuzaga kelishi mumkin. Bunday bolalar ko'pincha ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklarga duch keladi, stressga chidamliligi pasayadi, o'z his-tuyg'ularini ifoda etishda muammolarga ega bo'ladi va akademik faoliyatda qiyinchiliklarga duch keladi. Bundan tashqari, bunday muhit bolalarda tajovuzkorlik, ijtimoiy moslashuvchanlikning pasayishi, depressiya va xavotir kabi psixologik muammolarni rivojlantirishi mumkin. Shu sababli ota-onalar va pedagoglar bolalarga nisbatan yanada e'tiborli bo'lishlari, ularning psixologik holatini nazorat qilishlari va zarur hollarda psixologik yordam ko'rsatishlari lozim.

Ushbu tadqiqot natijalariga asosan, oilaviy muhit va munosabatlarni yaxshilash uchun bir qator tavsiyalar berilishi mumkin. Ota-onalar bolaga nisbatan ko'proq e'tibor qaratishlari, uning fikrini tinglashlari, uni qo'llab-quvvatlashlari va o'zaro hurmat asosida munosabatlar o'rnatishlari zarur. Shu bilan birga, oiladagi nizoli vaziyatlarni kamaytirish, muammolarni murosali hal qilish, bolalarni mustaqil fikrlashga va o'z his-tuyg'ularini ochiq ifoda etishga o'rgatish muhimdir. Shuningdek, maktab va ota-onalar hamkorlikda bolalarning psixologik holatini kuzatib borishlari va ularning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan omillarni bartaraf etish uchun chora-tadbirlar ishlab chiqishlari kerak.

Oilaviy muhit va munosabatlar bolaning hayotida muhim rol o'ynaydi hamda uning shaxsiy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar va pedagoglar uchun bolalar tarbiyasida oilaviy muhitning ahamiyatini anglash, sog'lom va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish bolalarning kelajakdagi muvaffaqiyatli va baxtli hayotining garovi bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli sog'lom oilaviy munosabatlar va o'zaro hurmat asosida qurilgan oilaviy muhit bolalarning barkamol rivojlanishi uchun muhim shartdir [1].

Oilaviy muhitning bola tarbiyasiga ta'siri ko'plab tadqiqotlarda o'rganilgan va bu sohada mutafakkirlarning ham qarashlari mavjud. Masalan, Abu Ali ibn Sino oilaviy tarbiyaning umumiy

asoslarini bayon etib, bolani tarbiyalashda ota-onaning asosiy burchini ta'kidlagan. Shuningdek, Alisher Navoiy bolalarni sevish va ularning yoshiga mos axloqiy tarbiya berish zarurligini uqtirgan.

Oilaviy muhit va oilaviy munosabatlar bolalarning xulq-atvoriga, psixologik hamda ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Oilaviy muhitning barqarorligi va ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar bolalarning psixologik rivojlanishiga to'g'ridan to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Disfunktsional oiladagi munosabatlar destruktiv xulq-atvorning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, oilada bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashning metodologik asoslari ham muhim ahamiyatga ega.

Bu borada ota-onalar farzandlarining ta'lim jarayonida bilimlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishlari yo'lida mas'uliyatni chuqur his etishlari zarurligi ta'kidlanadi. Umuman olganda, oilaviy muhit va munosabatlar bolalarning rivojlanishida hal qiluvchi omil bo'lib, konstruktiv muhit bolalarning sog'lom va barkamol shaxs bo'lib shakllanishiga yordam beradi, destruktiv muhit esa salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Biz ushbu maqolada ota-onalarda o'tkazilgan Varga–Stolinning “Ota-onaning bolaga munosabati” metodikasi asosidagi empirik tahlil orqali mavzuni yanada chuqurroq yoritishga harakat qilamiz.

Tavsiflovchi statistika

Shkalalar	N	Minimal	Maksimal	O'rtacha qiymat	Standart og'ish	Asimmetriya	Ekstsess
Jinsi	30	1,00	2,00	1,5667	0,50401	-0,283	-2,062
Bolani qabul qilish	30	11,00	24,00	17,8000	3,20990	-0,034	-0,398
Kooperatsiya	30	1,00	7,00	3,7667	1,50134	0,231	-0,688
Simbioz	30	2,00	7,00	3,9667	1,27261	0,604	-0,375
Nazorat	30	1,00	6,00	3,4667	1,35782	-0,058	-0,392
Bolaning omadsizligiga munosabat	30	1,00	6,00	3,6000	1,22051	0,117	-0,298

Tadqiqotda 30 nafar sinaluvchi ishtirok etdi. Tavsiflovchi statistik natijalarga ko'ra:

1. **Bolani qabul qilish–rad etish** shkalasida minimal ko'rsatkich 11 ballni, maksimal ko'rsatkich 24 ballni, o'rtacha qiymat 17,8 ni, standart og'ish esa 3,20990 ni tashkil etdi. Asimmetriya -0,034, ekstsess esa -0,398 ga teng bo'ldi. Bu ko'rsatkichlar taqsimotning sezilarli darajada buzilmaganini ko'rsatadi.

2. **Kooperatsiya** shkalasida minimal ko'rsatkich 1 ballni, maksimal ko'rsatkich 7 ballni, o'rtacha qiymat 3,7667 ni, standart og'ish 1,50134 ni tashkil etdi.

3. **Simbioz** shkalasida minimal ko'rsatkich 2 ballni, maksimal ko'rsatkich 7 ballni, o'rtacha qiymat 3,9667 ni, standart og'ish 1,27261 ni tashkil etdi.

4. **Nazorat** shkalasida minimal ko'rsatkich 1 ballni, maksimal ko'rsatkich 6 ballni, o'rtacha qiymat 3,4667 ni, standart og'ish 1,35782 ni tashkil etdi.

5. **Bolaning omadsizligiga munosabat** shkalasida minimal ko'rsatkich 1 ballni, maksimal ko'rsatkich 6 ballni, o'rtacha qiymat 3,6000 ni, standart og'ish 1,22051 ni tashkil etdi.

Kolmogorov–Smirnov mezon natijalari

Tadqiqotimizning parametrik yoki noparametrik ekanligini aniqlash maqsadida Kolmogorov–Smirnov mezonidan foydalanildi.

T/r	Shkalalar nomi	Kolmogorov–Smirnov qiymati	DZ	Ishonch darajasi (p)
1	Bolani qabul qilish	0,866		0,441
2	Kooperatsiya	0,887		0,411
3	Simbioz	1,331		0,058
4	Nazorat	0,919		0,367
5	Bolaning omadsizligiga munosabat	1,032		0,237

Natijalarga ko'ra:

1. **Bolani qabul qilish–rad etish** shkalasida K-S mezon bo'yicha $DZ = 0,866$ va $p = 0,441$ bo'lib, bu ko'rsatkichlar taqsimotning normal ekanini ko'rsatadi.

2. **Kooperatsiya** shkalasida $DZ = 0,887$ va $p = 0,411$ bo'lib, normal taqsimot kuzatildi.

3. **Simbioz** shkalasida $DZ = 1,331$ va $p = 0,058$ bo'lib, ko'rsatkich normal taqsimot chegarasida ekanligi aniqlandi.

4. **Nazorat** shkalasida $DZ = 0,919$ va $p = 0,367$ bo'lib, normal taqsimotga moslik kuzatildi.

5. **Bolaning omadsizligiga munosabat** shkalasida $DZ = 1,032$ va $p = 0,237$ bo'lib, taqsimot normal deb baholandi.

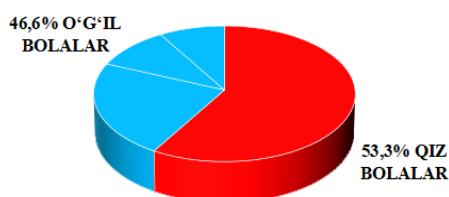
Kolmogorov–Smirnov natijalariga ko'ra, tadqiqotda qo'llanilgan metodikaning 5 ta ko'rsatkichining barchasi parametrik mezonlarga mos keldi. Demak, keyingi tahlillarda parametrik mezonlardan, xususan, Student t-mezonidan foydalanish maqsadga muvofiq deb topildi.

Student t-mezon natijalari

(o'zaro bog'liq bo'lmagan 2 tanlanmani taqqoslash uchun)

Shkalalar	Jinsi	N	O'rtacha qiymat	Standart og'ish	t	Ishonch darajasi (p)
Bolani qabul qilish	Erkak	13	18,0000	2,67706	0,294	0,771
	Ayol	17	17,6471	3,63904	0,306	0,762
Kooperatsiya	Erkak	13	3,6154	1,44559	-0,476	0,638
	Ayol	17	3,8824	1,57648	-0,482	0,634
Simbioz	Erkak	13	4,0000	1,35401	0,123	0,903
	Ayol	17	3,9412	1,24853	0,122	0,904
Nazorat	Erkak	13	3,5385	1,05003	0,249	0,805
	Ayol	17	3,4118	1,58346	0,263	0,795
Bolaning omadsizligiga munosabat	Erkak	13	3,3077	1,18213	-1,154	0,258
	Ayol	17	3,8235	1,23669	-1,161	0,256

JINSLAR NISBATI

Student t-mezon natijalariga ko'ra:

1. **Bolani qabul qilish–rad etish** shkalasi bo'yicha jinslar o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlanmadi ($t = 0,294$; $p = 0,771$).

2. **Kooperatsiya** shkalasi bo'yicha jinslar o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlanmadi ($t = -0,476$; $p = 0,638$).

3. **Simbioz** shkalasi bo'yicha jinslar o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlanmadi ($t = 0,123$; $p = 0,903$).

4. **Nazorat** shkalasi bo'yicha jinslar o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlanmadi ($t = 0,249$; $p = 0,805$).

5. **Bolaning omadsizligiga munosabat** shkalasi bo'yicha jinslar o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlanmadi ($t = -1,154$; $p = 0,258$) [2].

Natijalar shuni ko'rsatadiki, tadqiqotda o'rganilgan barcha shkalalar bo'yicha erkak va ayol sinalluvchilar o'rtasida sezilarli statistik tafovut kuzatilmagan.

Xulosa

Oilaviy muhit bolalar uchun ilk ijtimoiy maktab bo'lib, ularning ruhiy, ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy shakllanishiga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi. Bola tug'ilgan ondan boshlab aynan oilada dunyoni tanishni, odamlar bilan munosabat o'rnatishni, hissiy ifodalarni anglashni va qadriyatlarini qabul qilishni o'rganadi. Shu sababli oiladagi konstruktiv yoki destruktiv muhit bolaning butun hayoti davomida shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir qiladi.

Konstruktiv muhitda o'sgan bola ko'proq ishonchli, ijtimoiy faol, mehribon, intiluvchan va mehnatsevar bo'lib voyaga yetadi. Bunday muhitda bola o'zini qadrlangan, tushunilgan va qo'llab-quvvatlangan deb his qiladi. Aksincha, destruktiv muhitda o'sgan bolalar ruhiy bosim ostida yashab, o'ziga ishonchsizlik, qo'rquv, tajovuzkorlik, yolg'onchilik, ijtimoiy chekinish yoki xulq-atvor buzilishi kabi salbiy holatlarni namoyon eta boshlaydi.

Shu nuqtai nazardan, ota-onalar, pedagoglar va jamiyatning boshqa a'zolari oilaning bola tarbiyasidagi o'rni va mas'uliyatini chuqur anglab yetishlari zarur. Zotan, sog'lom oila sog'lom jamiyatning poydevoridir. Har bir bola mehr va e'tibor, tushunish va qo'llab-quvvatlashga muhtoj. Bu ehtiyojlar qondirilgan taqdirdagina bola barkamol shaxs sifatida voyaga yetadi.

Demak, oilaviy tarbiya jarayonida maqsadli, ongli, mehrga boy va sog'lom munosabatlarga asoslangan muhitni shakllantirish har bir ota-onaning eng muhim burchidir. Bu orqali nafaqat farzand, balki butun jamiyat kelajagi yuksaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Asqad Muxtor. Yozuvchining hayotiy pozitsiyasi. – T.: “G”. G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti". 1981. – B. 18.
2. Davronova Sh. Istiqlol davri o'zbek romanlarida sharq va g'arb an'alarining badiiy sintezi. Filol. fan. dok. diss. – Samarqand. 2019. – B. 28.
3. Rasulova U. XX asr o'zbek qissachiligi tadriji. O'quv-uslubiy qo'llanma. – T.: “FAN”. 2012. – B. 8.